

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT



NOVEMBER 7•2012



Quatrefoil-mynt med ny stampkombination

Älvsborgs lösen – trist miljonaffär och stress i Söderköping

Arla-kossan – som sparbössa och på polletter

Kulturrestan – Sol, vind och vatten

Göran Österlunds sedlar och Ernst Nordins mynt

Pris 30 kr

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor:
www.numismatik.se respektive www.myntkabinettet.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47x50
mm:
250 kr

1/8 sida
72x50
mm:
350 kr

1/6 sida
47x105
mm:
400 kr

1/4 sida
72x105
mm:
600 kr

1/2 sida
151x105
mm:
1 200 kr

Helsida
151 x 214 mm:
2 000 kr
2:a och 3:e
omslagssidan:
2 500 kr
4:e omslagssidan:
5 000 kr

Annonser på årsbasis får 20 % rabatt.

Kontakta föreningens kansli,
e-post: annons@numismatik.se; monica@numismatik.se

Annonssjutt senast den 1:a i månaden före utgivning.

Enskilda SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med högst tre rader att
köpa, sälja eller byta samlarobjekt.

Annonser som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.

Innehåll SNT 7 • 2012

Sid.

Artiklar och notiser

Två stampkedjor blir till en – och östliga fynd ger nya ledtrådar	148
Sänkt relief på kopparmynt blev hygienproblem	151
Tjuvgods 1902	151
Sveriges mest älskade ko med grundmurat gott rykte	152
Älvsborgs lösen – en trist miljonaffär och stress i Söderköping	160
Ut ur garderoben. Plåtmynt i trossbotten i Trosa	161
Litteratur till försäljning hos Svenska Numismatiska Föreningen	164

Stående rubriker

Frågespalten. Utdelning av medaljer	156
Ny medalj. Medalj till det kungliga dopet	157
Pressklipp 2012. Snille och flit belönas åter	157
Nytt om böcker	158
Utställning. Sveriges nya sedlar	162
Nya mynt. Sol, vind och vatten – av Ernst Nordin	163
Aktuella auktioner	166, 167

Omslag

Ett privatägd exemplar av en hybrid med Quatrefoil åtsida och Long Cross frånsida. *Quatrefoil* (fyrpass) är Knut den stores första självständiga engelska mynttyp, men som snart kom att kopieras i den skandinaviska myntningen. Detta exemplar samt ett mynt i ett depåfynd från byn Linnaske i Estland (nedlagt i början av 1060-talet och påträffat 2010) har visat sig ha samma tidigare okända stampkombination mellan åt- och frånsida. Läs mer i Bo Gunnarssons artikel på sidorna 148-151.

MYNTFOTO: BO GUNNARSSON. BAKGRUNDSBILD OCH MONTAGE: MGL.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningens kansli och redaktion:

Banérgatan 17 nb

115 22 Stockholm

Tel. 08-667 55 98

Måndagar

kl. 10.00-12.00, 13.00-16.00

Fax 08-667 07 71

info@numismatik.se

Plusgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Monica Golabiewski Lannby

monica@numismatik.se

Prenumerationer:

Pris 200 kr/år (8 nr)

Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning samt
Sven Svenssons stiftelse för
numismatik.

För insänt ej beställt
material ansvaras ej.

SNT:s texter och bilder lagras
elektroniskt och publiceras i pdf-
format på SNF:s och KMK:s
hemsidor. Den som sänder material
till SNT anses medge elektronisk
lagring/publicering.

Tryck:

Kaigan

ISSN 0283-071X



HÖSTEN 2012

Föreningens aktiviteter

NOVEMBER

28 Föreningskväll

Plats Banérgatan 17

18.00 Köp, byt och sälj. Tag med numismatiska objekt som ska lämna din samling. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

DECEMBER

5 Julfest

Plats Banérgatan 17

18.00 Föreningens traditionella julfest med glögg, lussekatter och julgodis. En mindre julauktion kommer att genomföras med enklare material ur Sven Svenssons samlingar. Någon förteckning sänds inte ut i förväg. Kontant betalning vid auktionstillfället.

Välkomna!

Uppmaning till medlemmar och prenumeranter:

Kom ihåg att meddela eventuell adressändring!

Inte bara SNT, både äldre och nyare, kan köpas direkt hos SNF på Banérgatan. Här finns även föreningens egna utgåvor som Smärre Skrifter och Monografier samt Numismatiska Meddelanden. Se annonsen på sidan 163 i detta nummer.

SNT på Facebook: [www.facebook.com/pages/](http://www.facebook.com/pages/Svensk-Numismatisk-Tidskrift/170104933101158)

Svensk-Numismatisk-Tidskrift/170104933101158

SNT:s redaktion finns i föreningens lokaler på Banérgatan 17 samma tider som kansliet är bemannat. Se redaktionsrutan här intill.



Kungl. Myntkabinettets verksamhet

KUNGL. MYNTKABINETTET. FIDEM – Den internationella federationen för medaljkonst – grundades 1937 av företrädare för statliga och privata medaljtillverkare. I FIDEM XXXII, Glasgow 2012, deltog medaljkonstnärerna Håkan Bull, Annie Winblad Jakubowski, Joze Strazar Kiyohara, Ernst Nordin, Kerstin Östberg, Thomas Qvarsebo, Annette Rydström, Joanna B. Troikowicz, Tuva Winblad och Christian Wirsén. Detta svenska bidrag visas i en specialutställning som står till den 30 november.

KMK på Facebook: [www.facebook.com/pages/](http://www.facebook.com/pages/Kungliga-Myntkabinettet/118456611506982)

Kungliga-Myntkabinettet/118456611506982

KMK på Twitter: <http://twitter.com/#!/Myntkabinettet>

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan.

Kansli: Besökstid: måndagar kl. 10-12, 13-16.

Stängt: midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

www.numismatik.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6. Buss 2, 43, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: måndag – söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: torsdagar kl. 13.00-16.00.

www.myntkabinettet.se

Tumba Bruksmuseum

Adress: Sven Palmes väg 2, Tumba. Pendeltåg; buss 725.

Utställningar: sept. – april, lörd.-sönd., maj – aug. tisd.-sönd., kl. 11.00-16.00.

www.tumbabruksmuseum.se

Två stampkedjor blir till en – och östliga fynd ger nya ledtrådar

Av Bo Gunnarsson

I nom den vikingatida numismatiken är forskningen kring stampkedjor en grundläggande faktor för att skapa förståelse kring de komplexa sambanden mellan myntverkstäder, tillverkningsteknik och de personer som verkade här.

För den skandinaviska myntningen har det varit avgörande för att kunna koppla mynt med obegripliga, förvirrade texter in i en kontext med entydiga kopplingar till både myntorter och regenter. Det omfattande arbete som Brita Malmer har publicerat i två volymer – Comm NS 4¹, *The Sigtuna Coinage c. 995-1005* (Malmer 1989) och Comm NS 9, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020* (Malmer 1997) – utgör ett enastående fundament för vidare forskning.

De två största publicerade stampkedjorna i det skandinaviska materialet är kedja 105 attribuerad till den danska myntningen i Lund och den sammanslagna kedja 10/11/14 med Sigtuna som myntort. Den tredje största kedjan, kedja 136, är fortfarande anonym. Kedjan är en blandkedja som innehåller stilelement från *Long Cross*, *Last Small Cross* och från Knut den stores första typ *Quatrefoil*. De äldsta fynden i kedjan har slutår 1018.

Brita Malmer skriver i den Svenska Mynthistorien, Vikingatiden, (SMH) om kedja 136: *Kedjan är sen, samtidigt som frånavaror av Pointed Helmet tyder på att den konstruerats under tämligen kort tid. Dess vikturva är jämförelsevis jämn med en distinkt höjdpunkt. Å andra sidan är medel-*



Fig. 1. Det privatägda exemplaret av myntet med den nya stampkombinationen 9.739.1375. Skala 2:1. FOTO: FÖRFATTAREN.

vikten hög, 1,74 g, vilket skulle kunna tolkas som tecken på ett nordligt ursprung. (Malmer 2010 s. 64)

En ny stampkombination

Våren 2012 var jag i kontakt med en samlare, som från en estländsk handlare köpt ett mynt slaget med en fransidesstamp som ingår i kedja 136 men med en åtsidesstamp av *Quatrefoil*-typ. Han hade identifierat fransidesstampen till 9.1375 i Comm NS 9, men åtsidesstampen var fortfarande obestämd och fanns inte med bland de kända stampparna i kedjan. Vi bestämde oss för att träffas under min kommande semester, så att jag skulle kunna titta närmare på det nyförvärvade myntet.

I Myntstudier 2011:1 läste jag att man i byn Linnaske i Harjumaa i Estland sommaren 2010 påträffade ett depåfynd som innehöll 1 329 mynt, en silvertacka samt några silversmycken tillsammans med resterna av det lerkärl som fyndet varit nedlagt i. Ytterligare information om fyndet fick

jag i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad 2012:2. Övervägande delen, cirka 80 %, av mynten i fyndet är tyska, men här finns även anglosaxiska mynt samt 56 danska och 11 skandinaviska imitationer med anglosaxiska mynt som förebild.

Jag kontaktade Ivar Leimus, en av författarna till artiklarna, för att fråga om ytterligare uppgifter om de elva imitationerna i fyndet. Några dagar innan jag skulle åka på semester till Sverige och få njuta de ljusa sommarkvällarna fick jag ett svar från Leimus. De elva mynten hade stampbestämts och informationen fanns i svaret. Ett av mynten visade sig vara slaget med en ny, tidigare okänd stampkombination. Återigen var det en fransida slagen med stampen 9.1375, medan åtsidan var en *Quatrefoil* identifierad som slagen med stampen 9.739. Den nya kombinationen innebar att de båda kedjorna 136 och 131 skulle kopplas samman. Jag hade inte hade fått något foto av myntet och kunde därför inte själv

Proveniens/Disposition	Stampbeteckning Individnummer	Vikt
Estland, Linnaske	9.739.1375.1	1,57 g
Privat samling, Stockholm	9.739.1375.2	1,44 g

Tabell 1. Stampbeteckning och vikt för de nya mynten.

Typ	Kedja 136	Kedja 131
<i>Long Cross</i>	23	6
<i>Last Small Cross</i>	10	2
<i>Quatrefoil</i>	11	2

Tabell 2. Jämförelse av stamp typer och antal i de båda kedjorna.

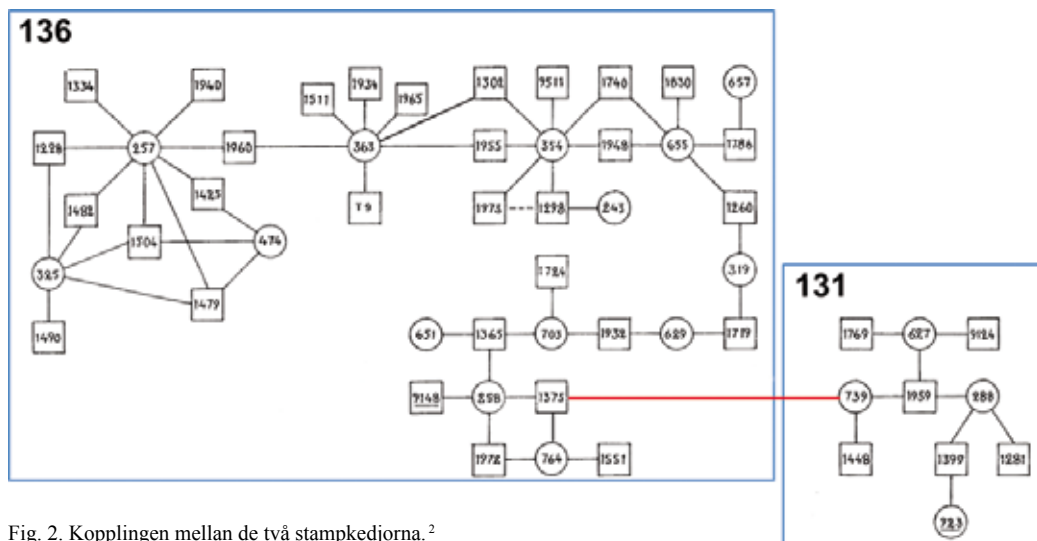


Fig. 2. Kopplingen mellan de två stampkedjorna.²

granska det, men givetvis litade jag på den gjorda bestämningen.

Nu drog jag mig till minnes samlarens mynt. Kunde det vara så att även detta hade samma stampkombination som Linnaskemyntet? Ett par veckor senare kunde jag få detta bekräftat och därmed fanns det två mynt med samma, tidigare okända stampkombination och jag kunde också själv bekräfta att de båda stampkedjorna nu blev till en.

Även kedja 131 är en blandkedja och vid jämförelse ser man tydligt likheterna i sammansättning mellan de två kedjorna. De äldsta fynden i kedja 131 har liksom i kedja 136 slutåret 1018. Tabell 2 visar antalet stamper per typ i de respektive kedjorna. (Malmer 2010 s. 323)

Ett annat fynd ger ledtrådar

Den nya kopplingen löser tyvärr inte frågan om var kedjorna är präglade, men den ökar upp kontaktytan för fler stampkopplingar, som förr eller senare kommer att ge resultat. Men

även proveniensen för de olika exemplaren i stampkedjorna kan ge information som är värdefull. Genom att det nu är två kedjor som har kopplats samman så är den samlade informationsmängden större och kan ge oss nya infallsvinklar.

Från Comm NS 9 och SMH kan man extrahera följande information som nu ger ytterligare ledtrådar kring den anonyma kedja 131/136:

Kedja 131 innehåller fyra mynt med proveniens från ett ryskt fynd som gjordes 1878 i Lodejnoe Pole. (Malmer 1997 ss. 351-352) Det intressanta är att mynten är slagna med fyra stamper med inbördes koppling till varandra; 9.288.1281 (1 ex), 9.288.1399 (2 ex), 9.923.1399 (1 ex).

Fortsätter man att studera det ryska fyndet ser man att även kedja 136 är representerad. I det här fallet är det nio mynt, där sex av dem är slagna med tre olika stamper, också dessa med inbördes koppling; 9.258.1972 (3 ex), 9.258.9148 (3 ex).

Kopplingarna mellan flera stamper – och dessutom flera mynt med samma stampkombination – visar att mynten har transporterats sammanhållna från mynthuset tills de har hamnat i händerna på den person som deponerat eller gömt dem i depån. I samma fynd finns även de säkra Sig-

tunakedjorna 11, 141 och 142 – sannolikhetskategori I (Malmer 2010 s. 50) – representerade med sammanlagt tretton mynt. Även här finns, på samma sätt som ovan, flera stampidentiska exemplar och även stampkopplingar mellan de olika mynten inom två av kedjorna.

Malmer har i SMH delat upp Sigtunamyntningen i tre tidsperioder, där den första innehåller eller har direkt koppling till läsbara mynt med Olof skötkonungs namn eller Sigtuna och den sista med motsvarande till Anund Jakob. Mellanperioden, Period II, har till största delen förvirrade inskriptioner men med stamp- eller stilkopplingar till Sigtunamyntningen.

Mynt som präglades under Period I har genom fynd visat en huvudsaklig spridning i närområdet kring Sigtuna, vidare till Gotland och till Danmark. För Period III ser man en delvis annan utbredning med en tydlig ökning av fyndplatser österut, i Finland, Estland och Ryssland. De ändrade myntströmmarna bör främst ses i samband med Svealandskapens tilltagande östliga kontakter (Malmer 2010 s. 77). Detta var ju knappast en plötslig händelse utan bör ha varit en successiv förändring med start redan i slutet av Period II, där den nya kombinerade kedja 131/136 hör hemma tidsmässigt.

Period	Tidsperiod
Period I	ca 995–1000/5
Period II	ca 1000/5–1020
Period III	ca 1020–1030

Tabell 3. Sigtunamyntningens periodindelning.



Fig. 3. Ett typexempel på E-stilens *Long Cross*-mynt (stamp 9.221) tillsammans med de specialtecken som förekommer inom stilen.³

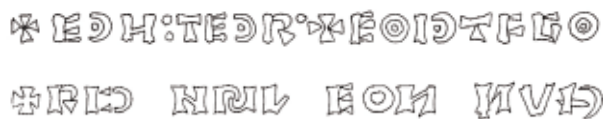


Fig. 4. Åt- respektive frånsidestext till 9.739.1959 enligt Malmer. (Malmer 1997)⁴

Quatrefoil är Knut den stores första självständiga engelska mynttyp, präglad cirka 1017-1023. Fyndsammanställningar visar att den nästan omgående kopierades i den skandinaviska myntningen. (Malmer 2010 s. 62)

Endast ett fåtal säkra sigtunakedjor innehåller både *Long Cross*- och *Quatrefoil*-stampar. Bland dem återfinns vi kedjorna 11 – som är bedömd vara den yngsta delen i den numera sammankopplade kedja 10/11/14 (Malmer 2010 s. 322) – samt 141 och 142 med sin karaktäristiska och vackra E-stil. E-stilen utmärker sig genom de vackert skurna porträttbilderna med ett förhållandevis litet huvud där örat är bildens centrumpunkt. Det mest karaktäristiska draget är omskrifternas bokstavsstil med sin lätt identifierbara och självständiga Sigtunastil. (Malmer 2010 s. 54)

Åtsidan i den nya stampkombinationen är sedan tidigare kopplad till en frånsida, som också den är av typen *Quatrefoil* (stampkombination 9.739.1959, SMH 590). Studerar vi

dessas stampar på en mer detaljerad nivå ser vi att både åtsides- och frånsidesomskrifterna har vissa inslag av E-stilens bokstavselement.

På åtsidan ser vi +ED i den form som är vanlig på E-stilen och ytterligare ser vi D i form av punktförsedda halvmånar. På frånsidan finns halvmånar utan punkt men också ett av det mest specifika tecknet för stilen; de dubbla krokarna som hakar i varandra.

Även bröstbildens stil påminner om de elegant utformade bilderna på *Long Cross*-mynten med örat som bildens centrumpunkt på ett litet och välformat porträtt tillsammans med den svagt böjda näsan.

Trots att det finns andra bokstäver som inte förekommer på E-stilens mynt och att texten är betydligt kantigare, är det ändå mycket som talar för att personen som skurit stamparna till myntet har fått influenser från E-stilens skicklige mästare.

Nord eller Syd?

Malmer har klassat de olika stampkedjorna efter en bedömd geografisk tillhörighet med "Nord", "Nord/Syd" och "Syd" som de tre kategorierna. "Nord" är synonymt med Sigtuna, "Syd" med dansk myntning och Lund, medan "Nord/Syd" saknar entydiga stilelement eller stampkopplingar till vare sig Sigtuna eller Lund. Klassningen gjordes först i Comm

NS 9 (Malmer 1997 s. 53) men har till SMH (Malmer 2010 s. 49) reviderats baserat på senare forskningsresultat. Givetvis finns det en viss osäkerhet i klassningen, vilket Malmer också belyst genom att införa tre sannolikhetskategorier för de nordligt klassade mynten som är beskrivna i SMH. (Malmer 2010 ss. 49-50)

I SMH har Malmer med stor tveksamhet ändrat klassningen av kedja 131 från "Nord/Syd" till "Nord" men skriver: *Vid sorteringen bedömdes kedjans ursprung som osäkert. I katalogen är kedjan endast representerad av en stampkoppling. SMH nr 590.* (Malmer 2010 s. 323) I jämförelsen nedan har jag valt att behålla den tidigare "Nord/Syd"-klassningen från Comm NS 9.

Totalt finns 67 stampbestämda skandinaviska imitationer i fyndet från Lodejnoj Pole I. (Malmer 1997 ss. 351-352) Av dessa är 46% upptagna i SMH som slagna i Sigtuna och i huvudsak tillhörande sannolikhetskategorierna I och II, där I innebär en säker koppling till myntorten.

Den totala bilden framgår av Tabell 4.

De tretton mynten i den kombinerade kedja 131/136 ingår i den grupp som klassats "Nord/Syd" i Tabell 3. Isolerat motsvarar de nästan en femtedel (19,6%) av imitationerna i fyndet, vilket också är intressant att beakta.

Den i särklass största kedjan inom den skandinaviska myntningen är den danska kedja 105. Kedjan är endast representerad med tre mynt (4,5%) i fyndet utan någon direkt stampkoppling till varandra.

De tretton mynten från kedja 131/136 i Lodejnoj Pole-fyndet har dessutom enstaka, eller saknar helt, probermärken (pecks/täljor), vilket visar att det varit få mellanhänder eller kanske rentav endast en ägare innan de slutligen hamnat i jorden utmed floden Svir vid Lodejnoj Pole, mitt emellan de stora sjöarna Ladoga och Onega. Kanske var det en viking från Mälardalen som just seglat över Östersjön och Finska viken på väg österut genom Ryssland på de stora

Geografisk klassning

	Andel
Nord (Sigtuna)	46,3%
Nord/Syd	31,3%
Syd (Lund)	10,5%
Obestämda	11,9%

Tabell 4. Geografisk fördelning av imitationerna i Lodejnoj Pole-fyndet.

flodvägarna, som hade mynten med sig i sin läderpung. Vad som hände vid flodstranden och varför mynten hamnade i jorden lär vi aldrig få veta.

Tyvärr har jag inte tillgång till den totala sammansättningen av Lodej-noe Pole-fyndet och kan därför inte avgöra om det finns mer information som kan ge ytterligare svar på frågor-na kring den nya stampkedjan.

Inledningsvis citerade jag Malmer från SHM och hon skriver vidare: *Slutsatsen blir att Kedja 136 till sitt ursprung ännu är oklar men med viss övervikt för Sigtuna. Kedjans vitt-förgrenade komplexitet gör att den vore värd en särskild studie.* (Malmer 2010 s. 64)

Den här artikeln är ett bidrag på vägen men ytterligare studier måste göras. Genom mitt resonemang vill jag dock lägga ytterligare en vikt i vågskålen till Sigtunas fördel för den numera kombinerade kedja 136/131.

Avslutningsvis vill jag rikta ett stort tack till Ivar Leimus för informationen angående imitationerna i Linnaske-fyndet och till samlaren som generöst bjudit in mig så att jag personligen skulle kunna få se och avgöra att det handlade om ytterli-gare ett exemplar av den nya viktiga stampkombinationen. Jag vill även tacka Brita Malmer som låtit mig skanna in och använda hennes teck-ningar från Comm NS 9 och SMH.

Litteratur

Malmer, B. (1989): *The Sigtuna Coinage c. 995-1005*. Comm NS 4. Stockholm.

– (1997): *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020*. Comm NS 9. Stockholm.

– (2010): *Den Svenska Mynthistorien. Vikingatiden ca 995-1030*. Kungl. Myntkabinetet. Svenska Numismatiska Föreningen. Stockholm.

Noter

¹ Comm NS = Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova Series

² Stampkedjeritningarna för kedja 131 respektive 136 har hämtats från SMH.

³ Myntet är återgivet i cirka 1,5 ggr naturlig storlek och kommer från en privat samling. Bokstavselementen för E-stilen är inskannade från SMH.

⁴ Omskrifterna till 9.739.1959 har skannats från Comm NS 9.

Sänkt relief på kopparmynt blev hygienproblem

NÄR GAMLE GUSTAV V avled den 29 oktober 1950 var det dags att börja planera för nya växelmynt. Det tar tid att hitta rätta konstnärer och att få dessa att framställa lämpliga utseenden på mynten. Därför dröjde det ända till 1952 innan mynt med Gustav VI Adolfs namn kunde börja cirkulera. De nya kopparmynten ansågs vara lite speciella. Det var konstnären Robert Nilsson som utfört modellerna till de nya 5-, 2- och 1-öringarna.

Robert Nilssons mynt har nedsänkt relief, vilket orsakade särskilda svårigheter. Stampen – som sålunda har upphöjda partier för inslagning av den nedsänkta prägeln – skulle nämligen komma att slås sönder vid tom-slag. Detta kunde inträffa upp till tio gånger om dagen i en maskin beroende på att matningen av plattar av en eller annan anledning inte fungerade. Därför tvingades man konstruera en stoppanordning, som slog av maskinen om någon platt inte fanns mellan stamparna. En sådan anordning tillverkades och kunde användas vid präglingen av de nya kopparmynten.

Det säger sig självt att en helt ny myntserie inte kan passa alla smak-riktningar. Det fanns många som tyckte att de nya kopparmynten var fula och alltför moderna. En del skickade in sina synpunkter till dags-tidningarna. Här ges ett exempel på en person som nog inte gillade myn-ten, men som också hade en något an-norlunda åsikt:

Hr redaktör!

De nya mynt, som presenterades här-om dagen, synes i likhet med våra senaste frimärken vara enligt min och många andras smak mycket fula. Men om tycke och smak skall man ju icke resonera. Däremot torde det väl vara berättigat att fråga vederböran-de myntfabrikanter följande: 1. Anser Ni mynt med nedsänkta relieftyper

Läs mer

om Robert Nilsson och hans mynt i SNT 2010:2 på sid. 34.



Femöring 1952 med sänkt relief.
Konstnär: Robert Nilsson.

SKANNING: MGL.

särskilt hygieniska? Har Ni tänkt på all smörja och alla bakteriehärdar, som kan komma att samlas i myntens urgrävningar? 2. Hur tror Ni en blind skall kunna känna skillnaden på de olika mynten?"

(Stockholms-Tidningen 11/2-52)

Till sist blev även dessa mynt folk-kära, även om vi nog tyckte att de vägde för mycket och till sist togs de ju bort.

IW

Tjuvgods 1902

I EN PÅSTÄDD TJUVGÖMMA ÅR 1902 påträffades en hel del betalnings-medel samt ett flertal andra stulna föremål, bland annat plånböcker och portmonnär.

Polisförteckningen ger en finger-visning om hur en vanlig samman-sättning av besparingar i ett hem eller i en plånbok kan ha sett ut. Stölden ska ha skett i Hälsingland.

	å	totalt
5 Riksbankssedlar	100 kr	500 kr
2 Kopparbergs		
Enskilda Bank	100 kr	200 kr
4 Helsinglands		
Enskilda Bank	100 kr	400 kr
1 dito	50 kr	50 kr
7 dito	10 kr	70 kr
3 Riksbankens sedlar	5 kr	15 kr
3 guldmynt	10 kr	30 kr
3 silvermynt	1 kr	3 kr
1 tjugofemöring	25 öre	25 öre
11 tio-öringar	10 öre	1,10 kr
kopparmynt		20 öre
4 frimärken	10 öre	40 öre

MGL

Ur Sjöbäck, L.:
Åkerberg sedd på mordtrakten.
2008.

Sveriges mest älskade ko med grundMU rat gott rykte

Av Eva Wiséhn

Hur viktigt är ett varumärke? Vad säger varumärket om produkten? Mjolk har väl redan ett grundmurat rykte som hälsosam och nyttig. Det borde inte vara svårt att få ut budskapet. Ändå behövs en massiv marknadsföring!

Urkossan Audhumbla från den nordiska mytologin uppstod ur rimfrosten och diades av jätten Ymer. Enligt mytologin skapade sedan Oden, Vile och Ve världen av Ymers kropp. Att man redan i den nordiska mytologin använde kon som symbol för livets uppkomst visar hur viktig kon ansågs vara för oss människor.

Mjolk har alltid varit ett av våra viktigaste baslivsmedel. I Sverige var länge den nyttiga mjölken vår vanligaste dryck, både vuxna och barn drack den. År 1902 invigdes till och med en varmmjölksautomat. Det var Valborg Ulrich, en av rösträttskvinnorna, som 1901 tog fram denna fantastiska inrättning som hon fick patent på (nr 16220) år 1903. Hon ömmade för alla frusna som led av källden under de kalla vintrarna. För 5 öre kunde man få en mugg varm mjolk. Se även i SP sid. 179 och 184.



Propaganda-annons för mjolkprodukter från 1934.



Mjolkkiosk i Stockholm vid 1900-talets början. Inflikat ses en samtida 5-öring.

År 1923 bildades föreningen *Mjolkpropagandan*. Det var mejerierna som låg bakom föreningen och syftet var att få oss att dricka mer mjolk. Man ordnade "mjolkdagar" och "mjolklektioner" i skolorna. Samtidigt bedrev man en antikampanj mot allt kaffedrickande. Numera är det *Mjolkfrämjandet* som kämpar för att få oss att bli bättre mjolkkonsumenter. Under en lång period dalade ändå mjolkkonsumtionen medan fil- och yoghurtkonsumtionen ökade.

Mjolkkonsumtionen bland flickor mellan 10 och 14 år, som dricker mjolk minst två gånger om dagen, ökade med 20% mellan 2008 och 2010 och ligger i dag på cirka 77%. Möjligen kan det populära caffè latte-drickandet vara en del av orsaken.

Mjolkproducenter och mejerier

Vi förknippar gärna mejerier med kliniskt rena, kakelklädda rum och människor i vita rockar som fyller tetra pak med mjolk.



Arla-kossan som sparbössa i plast från 1975.

Men så har det inte alltid varit. Tidigare såldes mjölken direkt av den mjolkproducerande bonden antingen hemma på gården eller vid marknaden. På gården tillverkades också grädde, ost och smör för försäljning. För hanteringen ansvarade nästan alltid kvinnorna.

Under 1800-talet kom mejerierna. De köpte mjölken av bönderna och sålde den vidare i form av mjolk, grädde, smör och ost till konsumenterna. När De Laval's mjolkseparator kom på slutet av 1870-talet blev mejerihanteringen mycket effektivare. (Separator hade polletter, se SP s. 346.)

Kravet på hygien blev också större och vid införandet av pastöriseringen krävdes en annan hantering än tidigare och den banade väg för de under 1890-talet framväxande kooperativa mejerierna som så småningom utkonkurrerade alla andra mejerier.



De Laval's mjolkseparator. Modell från Kungl. Myntkabinettets utställning.



En av Audumblas polletter.



"Flickan med kon" registrerades som logotyp 1887.

Distribution

Mjölken transporterades till en början med hästdragen vagn från landet in till större orter och städer för att säljas på marknader och så småningom till mejerier.

Mjölkdistributionen i Stockholm sköttes av ett antal grossistföretag, vilket ogillades av mjölkproducenterna. De ville i stället centralisera distributionen. Mellansvenska Mejerisammanslutningarnas Centralförening (MMC) köpte därför upp alla privata grossistföretag utom NEN:s Mejeri.

De stora mjölkkrukorna kördes till mjölkpallar, strategiskt placerade vid byns huvudväg, varifrån de hämtades med lastbil. Nu hämtas mjölken med stora tankbilar från Arla, som fyller på tanken direkt hos bonden.

Kvalitetskontroll

I slutet av 1870-talet skapades den första svenska mjölkförsäljningsföreningen, som efter utländskt mönster körde ut mjölk direkt till kunderna. Mjölken distribuerades genom att främst kvinnor drog vagnar med glasflaskor fyllda med mjölk.



Mjölkcentralens medaljong i brons.



Motivet flyttades in i en oval.

Mjölkbolaget fick namnet Audumbla. Bolaget använde ett pollettssystem. Elva av dessa polletter finns presenterade i boken *Stockholmspolletter* (2010).

Stockholms Mjölkförsäljnings AB grundades 1880. Bolagets varumärke "Flickan med kon" registrerades vid Kongl. Patentbyrån 1887 som skyddsmärke.¹ Även detta bolag använde ett pollettssystem.

Försäljning av mjölk på flaska infördes tidigt. Flaskorna var försedda med patentkork. Varumärket "Flickan med kon" satt som ett sigill av glas på glasflaskorna och blev en garantistämpel för hälsosamma mejeriprodukter.

Lantmännens Mjölkförsäljningsförening, som bildades på hotell Kronprinsen i Stockholm 1915, tog över Stockholms Mjölkförsäljnings AB. År 1927 tog man namnet Mjölkcentralen (MC). Man behöll också motivet med den mjölkande flickan.² Motivet på varumärket förändrades några gånger, bland annat flyttades flickan med kon in i en oval.

På 1940-talet var förebilden till flickan på varumärket mejeribiträdet Majken Olsson, anställd vid Mjölkccentralen, och konstnären bakom märket var Arvid Knöppel (1867-1925).

Mjölkccentralens belöningsmedalj

Efter andra världskrigets slut gick ett flertal mjölkförsäljningsföreningar upp i MC. Verkställande direktör för MC var Carl Utterström. När Utterström avgick 1946 skapades en förtjänstmedalj till hans ära för att delas ut till personer som gjort stor nytta i företaget.

Utterström blev den första att belönas med medaljen. Medaljen är formgiven av Karl Hultström. Längst ner på framsidan ses logotypen med den mjölkande flickan.

Mejeriernas och Mjölkccentralens polletter

Vid försäljning av mjölk använde man sig flitigt av mjölkpolletter. Polletter gavs ut av alla mejerier. Man kunde också få polletter på en bestämmd sorts mjölk som kärnmjölk, skummjölk och filmjölk. I Kungl. Myntkabinetets samlingar finns ett flertal mjölkpolletter.



Mjölken transporterades med hästdragen vagn.



Förtjänstmedalj att delas ut till personer i företaget. Medaljen visar Carl Utterström, Mjölkcenralens vd, på ena sidan och logotypen på den andra.

Företagets namn var Mjölkcenralen eller MC, men det registrerades inte förrän 1927. Leveranser från mejerierna till butikerna skedde med häst och vagn. Varje mejeri hade egna polletter som byttes mot mjölk.

Mjölkbutiken

I min barndom fanns särskilda mjölkbutiker. Det var kylskåpskallt i det kakelklädda rummet. Disken var av metall och försedd med lock. Man lämnade över mjölkhämtaren till biträdet som lyfte ett av locken och stoppade ner en skopa med långt skaft. Skopan fylldes och hölls över i hämtaren. För 45 öre fick man en hel liter.

Senare när livsmedelsaffären, som ibland låg vägg i vägg med mjölkbutiken, blev modernare kunde man



Polletter för mjölk, kärnmjölk, skummjölk, öskummad mjölk, tjock grädde och tunn grädde.

hämta mjölken från en särskild apparat. Det var en fascinerande rund kula där den övre halvan fylldes under det att den nedre tömdes ner i hämtaren.

Man kunde också köpa mjölk i glasflaskor med lock av stanniol. Man fick passa sig så att inte tummen gick igenom stanniolen på väg från mjölkbutiken. De tunga flaskorna, det fanns både bruna och ofärgade, fungerade som pant och lämnades tillbaka

i utbyte mot nya fyllda flaskor.

Rausings tetra pak revolutionerade naturligtvis mjölkhanteringen, särskilt vad gäller transporten från mejerierna. Men pyramidformen tog väldigt stor plats i kylskåpet, förpackningarna var otympliga att bära hem, läckte ofta och var svåra att hålla ur utan att spilla. Numera är mjölkpaketen rektangulära, lättstaplade och lättfraktade.



Interiör från en mjölkbutik vid 1900-talets början. Mjöl- och gräddflaskor med sina lock av stanniol står uppradade på disken. Längst ner till vänster ses ett mjölkkärl.

Sveriges mest älskade ko

Den svenska röda MC-kon – varumärket för produkter tillverkade av svensk mjölk – skapades av tecknaren Sten Calding 1946. Initiativtagare till kon var reklammannen

Karl Thunberg. Kon tillverkades först i trä vid en nystartad leksaksfabrik i Väckelsång i Småland. Hon hade Mjölkcenralens stämplor på ryggen och en koskälla med MC-märket runt halsen. I reklamen kallades hon ”Sveriges mest älskade ko”. I dag finns en stor MC-kossa som skulptur i Väckelsång, Småland.

I marknadsföringen blev kon även utformad som sparbössa i trä. Den kunde köpas för tre kronor på MC-mejerierna. Sparkon blev mycket populär. Fortfarande kan man hitta MC-kossan på antikmässor och i antikaffärer, men i dag kostar hon nog lite mer.

Kon registrerades som MC:s varumärke 1949 och fanns därefter med i all marknadsföring av MC:s mjölkprodukter. Vid 1960-talets slut fick kon mer och mer ersätta MC-märket som varusymbol. Vid reklamkampanjerna delade man ut en pin med MC-kossan.

Arla-kossan

Sveriges första mjölkhandelsförening bildades 1881 på Stora Arla gård i Odensvi socken i Västmanland, Arla Mejeriförening. Gårdsnamnet har fått ge namn åt dagens mjölkcenral.

När flera mjölkcenraler gick ihop



Arla-kossan i hagen. FOTO: OKÄND.



Sparbössan i trä.



Logotyper från 1970-talet till 2000.
FOTO: OKÄND.

åren 1971-1973 blev det gemensamma namnet *Arla* och MC-kossan fick i stället namnet *Arla-kossan*. År 1975 moderniserades sparkon och tillverkades av plast.

Även om kons utseende förändrats något känns hon fortfarande igen. Namnet *Arla* sattes på kons sida men inom en oval.³ Ganska snart försvann ovalen runt namnet och på 1990-talet placerades kossan på ”fast mark”. Det nya millenniet fick se en helt ny-stilad *Arla-kossa* med mjuka former och *Arla* på koskällan.

Sedan år 1999 har *Arla* delat ut en ”Guldko” – matbranschens ”Oscar” – som en utmärkelse för insatser inom butik, restaurang och storkök. Denna ko är av gedigen brons och gjuten hos Herman Bergmans konstgjuteri i Enskede i Stockholm, samma gjuteri som gjutit ett stort antal medaljer formgivna av svenska konstnärer.



FOTO: OKÄND.



La Vache qui rit av Marie Leblon.
FOTO: OKÄND.

Den skrattande kon

Det är alltså inte bara Belgien/ Frankrike som har en glad ko – *La Vache qui rit* – som symbol för mejeriprodukter. Ägaren till företaget Bel, Léon Bel, förstod tidigt vikten av att använda en säljande logotyp. Varumärket med den skrattande kon skapades 1921 av den för tiden framstående grafiske designern Benjamin Rabier (1864-1939).

Rabier formgav en röd ko med ett mänskligt uttryck och ett feminint utseende förstärkt med örhängen, utformade som *La Vache qui rit*'s ostaskar. Genom åren har kon förändrats och moderniserats av Jacques Parnel och Gilles Moutault. Koreografen, dansaren och formgivaren Marie Leblon skapade 2004 en sparbössa genom att utgå från den skrattande kon.⁴

Arla Foods

I samband med olika organisationsförändringar ändrades logotypen med kon för att slutligen, genom att *Arla* gick ihop med danska MD Foods och blev *Arla Foods*, bli en grön gul oval med en smörblomma.

Men fortfarande ser vi *Arla-kossan* på mjölkförpackningarna från *Arla*. *Arla Foods* har från och med 1 januari 2011 ingått i en fusion med tyska Hansa-Milch. Så nu delar svenska och danska bönder *Arla* med tyska likasinnade. Det ska bli spännande att se hur varumärket/logotypen förändras. Kommer kossan att få vara kvar på våra mjölkprodukter?



Arlas nuvarande logotyp. FOTO: OKÄND.



Mjölkautomat i Schweiz
samt inflikad en 1-schweizerfranc.

FOTO: OKÄND.

Hur ser framtiden ut?

I Zürich i Schweiz finns en mjölkautomat. Man stoppar en 1-schweizerfranc i myntinkastet och fyller sedan en medhavd flaska med färsk obehandlad kall mjölk.

Som vi förstår har det genom tiderna gjorts många försök till effektivare, mer miljövänlig och kundorienterad mjölkhantering. Men än så länge är tetra paken det självklara alternativet.

Varumärket, som borgar för kvaliteten, har betydelse och även om det förändras över tid är det viktigt att kunderna känner igen det. Och mjölk kommer vi att behöva för både kropp och själ även i framtiden.

FOTO OCH SKANNING: GABRIEL HILDEBRAND
OM INTE ANNAT NÄMNS.

Litteratur

Bergqvist, E.: Mjölk och den homogena välfärdsstaten. Under strecket SvD 5 mars 2006.

SP = Golabiewski Lannby, M. & Wiséhn, I.: *Stockholmspolletter. Annorlunda pengar i fabrikövers och fattigas stad.* Stockholm 2010.

Holmgren, Å.: *Från mjölkerska till mjölkbutik.* Sveriges lantbruksuniversitet, uppsats VT 2007.

Jönsson, H.: *Mjölk – en kulturanalys av mejeridiskens nya ekonomi.* Malmö 2005. *Stockholms Mjölkförsäljningsaktiebolag.* Jubileumsskrift.

Internet

www.arlafoods.se/om-arla/historik.20101001

www.jokk.se/. 20101001

www.mjolkframjandet.se 20101001

www.sjukvardsradgivningen.se/artikel.asp?CategoryID=21554. 20101001

<http://essen-oder-fressen.blogspot.com>. 20101001

Noter

- 1 Registreringsbeviset undertecknades av Salomon August Andrée, den kände Nordpolenfararen.
- 2 Även Uppsala och Västerås mjölkcentraler använde motivet med den mjölkande flickan.
- 3 I Göteborg var Arla-Mjölk ett välkänt begrepp ända fram till 1964. Det kom ursprungligen från det privata Arla Mejeri AB, som bildades 1909 och som köptes in av Lantbrukarnas Mjölkkentral 1935. Det var en av orsakerna till att man valde namnet Arla vid sammanslagningen av mejeriföreningarna på 1970-talet.
- 4 Leblon är också mamma till de Tintinfigurer som bland annat säljs i Gamla stan i Stockholm, inte så långt från Kungl. Myntkabinetet.

Frågespalten

Utdelning av medaljer

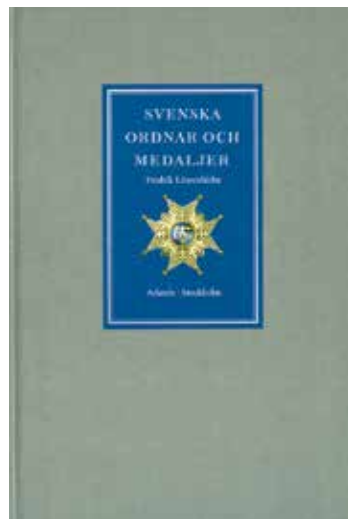
Hur och var kan jag få uppgifter om på vilka meriter speciella medaljer utdelats genom åren och vilka som erhållit dem?

*Lilian Fransdotter Settergren,
Göteborg*

Svar:

Att svara på en sådan fråga kräver utrymme för en hel bok. Gångse litteratur i ämnet brukar dock ha ett särskilt kapitel om de hundratals, kanske tusentals belöningsmedaljer som finns i Sverige. En vanlig handbok skrevs för en del år sedan av Fredrik Löwenhielm, *Svenska ordnar och medaljer*. Den andra upplagan (1998) bör användas. Han tar upp ordnar och belöningsmedaljer (officiella). Den vanligaste av dessa är *För nit och redlighet* i rikets tjänst, som ges i guld till alla statstjänstemän efter trettio år, om de inte föredrar armbandsur eller en vas. Det finns två kategorier officiella kungliga medaljer:

a. De som delas ut av regeringen eller som delegerats ut och som bär kungens porträtt, till exempel *Illis quorum*, *För berömliga gärningar*, *För omsorgsfull renvård*;



Fredrik Löwenhielms utmärkta handbok över ordnar och officiella belöningsmedaljer.

b. De som delas ut av kungen personligen, till exempel *HM Konungens medalj*, *Litteris et artibus*, *Serafimermedaljen* (denna dock med Fredrik I:s porträtt).

Till detta kommer en otalig mängd idrottsmedaljer, av vilka vissa kan bäras, regementsmedaljer, kommunala dito, föreningar och sällskap och så vidare. De som får ha kungens porträtt borde finnas förtecknade på Slottet i Stockholm. Kungen är Hög Beskyddad för cirka 260 föreningar och sällskap, varav kanske 100 delar ut medaljer. Försvarsstaben har en officer avdelad för att hålla reda på vilka belöningsmedaljer, som får bäras till uniform och naturligtvis de egna tecknen och medaljerna, bland annat för FN-tjänst.

LLT

SELINS MYNTHANDEL AB
Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken



Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

Ny medalj

Medalj till det kungliga dopet

DET HAR NOG INTE UNDGÅTT NÅGON att ärkebiskop Anders Wejryd döpte prinsessan Estelle Silvia Ewa Mary, hertiginna av Östergötland, den 22 maj i år och att ceremonien ägde rum i Slottskyrkan.

Till minne av händelsen har Mynthuset gett ut en medalj, av vilken det finns fem versioner*, varav två beskrivs närmare här. Originalverktygen sändes först till Birmingham, som gjorde egna verktyg av punsarna, därefter till Kongsberg. Det är alltså ingen skillnad på medaljerna!

Förgylld bronsmedalj (1.) ("tambak", 85% koppar och 15% zink) som mäter 38,61 mm i en maxiupplaga om 10 000 exemplar. Den kostar 490 kronor med skrin och intyg. Den väger 23 gram. Det finns också en upplaga i silver (3.) om 500 exemplar och den kostar 995 kronor med skrin och intyg. Den väger 25 gram. På åtsidan ser vi kronprinsessan Victoria och hennes förstfödda. Förslaget har godkänts av kungahuset.

Medaljen är modellerad av den nederländska konstnären Elles Kloosterman, född 1966 och bosatt i Bergen NH, Nederländerna. Hon har arbetat för åtskilliga myntverk och privata tillverkare och gjort porträtt av kungliga personer i flera länder.

Åtsida: SÅ ATT NI BLIR LJUSETS BARN • medsols längs kanten. I mitten kronprinsessan Victoria, bröstbild höger sida i klänning, örhänge och pärlhalsband, hållande sin dotter, vänster sida; under dem den svenska flaggan som vimpel från sida till sida. Till höger konstnärssignaturen €K.

Frånsida: • ESTELLE SILVIA EWA MARY • upptill ytterst längs kanten. PRINCESSA AV SVERIGE • HERTIGINNA AV ÖSTERGÖTLAND motsols ytterst längs kanten. Pärlring, innanför vilken • DOTTER TILL KRONPRINCESSAN VICTORIA OCH PRINS DANIEL medsols liksom innanför DÖPT 27.05.2012 [] FÖDD 23.02.2012. I mitten ses prinsessans ovala vapensköld, krönt med heral-



1. Medalj utgiven till minne av prinsessan Estelles dop den 22 maj 2012. Konstnär: Elles Kloosterman. Förgylld brons. Diameter 38,61 mm. Åtsidans inskrift om ljusets barn är hämtad från bibeln, Johannes evangelium, kapitel 12 vers 36.

FOTO: MYNTHUSET.

disk hertiginnekrona och visande oval hjärtsköld med Bernadottevapnet lagt på kors, slutande i utvidgade armar, med trekronorsvapnet i heraldiskt högra övre och vänstra nedre korsvinkeln, folkungavapnet i den vänstra övre och Östergötlands vapen i den vänstra nedre.

LLt

*

1. 38,61 mm, slät rand, förgylld brons, 23 g. Semi Proof. Slagen hos St. Paul's Mint, Birmingham UK.
2. 38,61 mm, guld 999/1000, på randen mynttortsmärket (hammare) och 999 inslaget, 31,1 g, Proof. Slagen hos Det Norske Myntverket, Kongsberg.
3. 38,61 mm, på randen mynttortsmärket och 925 S, silver 925/1000, 25 g, Proof. Slagen hos Det Norske Myntverket, Kongsberg.
4. 22,5 mm, upphöjd kant, mynttortsmärke och 585 inslaget på fransidan, guld 585/1000, 4,75 g, Proof. Slagen av Det Norske Myntverket, Kongsberg.
5. 88,7 mm, upphöjd kant, koppar 999/1000 förgylld, 400 g. Semi proof. Slagen hos St. Paul's Mint, Birmingham UK.

Pressklipp 2012

Snille och flit belönas åter

I vintras hittade man på SGU i Uppsala en liten ask längst in i ett gammalt ostädat kassaskåp. Den visade sig innehålla ett par blanka silvermedaljer och ett brev från Kungl. Maj:t till Kunglig Bergskollegium daterat den 19 november 1757. Där förkunnades att detta var utmärkelsen "Svensk Bergsmans Hedersmärke för Snille och Flit". Ingen på SGU hade en blekaste aning vad detta handlade om.

Efterforskningar visade att detta var första gången ett svensk ämbetsverk fick förtroendet att dela ut en statlig medalj. Ansvaret har under seklens gång vandrat från Kunglig Bergskollegium till Bergsbyrå (Kommerskollegium) och senare vidare till Mineralbyrå (Statens industriverk). 1982 hamnade ansvaret på SGU. Medaljen har delats ut oregelbundet, 76 gånger sammanlagt under åren.

Eftersom Sverige nu åter upplever en gruvsektor i högtryck beslutades att återuppväcka utmärkelsen. Just nu pågår nomineringsprocessen (fram till 18 oktober) och den 29 november sker en högtidlig prisutdelning i Uppsala.

Ur Ny Teknik
12 september 2012

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

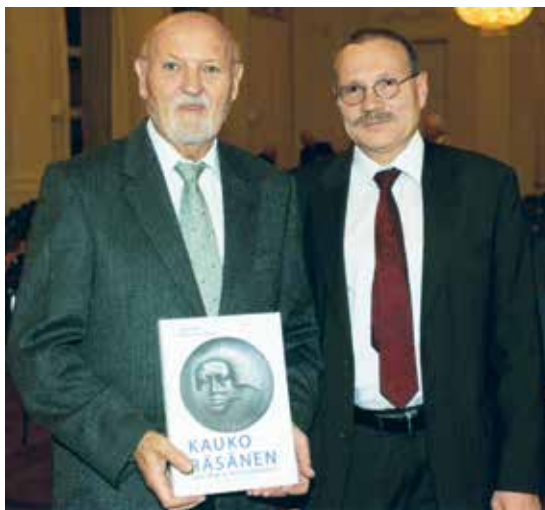
Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61
Fax 08-661 62 13

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur

www.nordlindsmynt.se

Josef Hackl och Dietrich O. A. Klose: Kauko Räsänen. Neue Wege in der Medaillenkunst. Mit einem Beitrag von Markus Wesche. Aufnahmen von Nicolai Kästner. Staatliche Münzsammlung, München 2011. Katalogsammanfattning på finska. 272 s, illustrerad (färg), inbunden. ISBN 978-3-922840-27-5. Pris 22 € + porto. Kan beställas i bokhandeln eller från: info@staatliche-muenzsammlung.de



Författarna Josef Hackl och Dietrich O.A. Klose med sin bok om Kauko Räsänen.

FOTO: NICOLAI KÄSTNER.

KAUKO RÄSÄNEN (f. 1926) är en av Finlands främsta skulptörer och som medaljkonstnär har han världsrykte – han är en av dem som belönats med Stanford Saltus-medaljen, den främsta utmärkelsen som utdelas av *The American Numismatic Society* för sådana insatser. Recensenten har räknat honom som en av sina vänner i många år, trots att språkbarriären borde ha lagt sina hinder i vägen, men det gjorde den på något sätt ändå inte. Det gäller i ändå högre grad samlaren och numismatikern Josef Hackl – bekant för SNT:s läsare – som vi strax skall återkomma till.

Räsänen har både som skulptör och medaljkonstnär varit känd för sina stilmässigt mycket varierande uttryck och för sin fascinerande symbolik. Han är också den som berikat medaljen med en flersidig form, som gjort stort intryck på oss alla. Inalles har det blivit 188 medaljer, från Helsingfors-Olympiaden 1952 till hyllningen av oftalmologen professor Lotta Salminen 2004. Genom en märklig samlarinsats av Hackl har man beretts möjlighet att studera dessa 188 medaljer och alla deras sidor.

Samlingen har nyligen övertagits av *Staatliche Münzsammlung* i München och här öppnades en utställning den 17 november förra året som möjliggör detta studium.

En rad kännare inledde med anföranden, allt i närvaro av Finlands ambassadör, Mme Päivi Luostarinen, och museets representanter. Efter en välkomsthälsning av Dr. Dietrich Klose, *leitender Sammlungsdirektor*, välkomnade Josef Hackl och berättade om sin passion för Räsänsens medaljer. Sedan följde en inledning av professor Hubertus von Pilgrim, bildhuggare och medaljkonstnär. Och så invigdes utställningen av Dr. Mar-

kus Wesche, vetenskaplig medarbetare vid den bayerska *Akademie der Wissenschaften*. Musik på cymbal framfördes av Olga Mishula.

Den innehållsrika och välredigerade katalogen har flera inledande kapitel. Ett av Hackl utgör en översikt av medaljkonsten i Finland och Kauko Räsänen, ett av Wesche en analys av Räsänsens konst belyst av hans medaljbilder, varefter följer själva katalogen, författad av Hackl och Dietrich O.A. Klose – ett mycket kunskapsrikt och värdefullt arbete för samtid och framtid. Klose har också sammanställt ett bildurval av Räsänsens skulpturer och annan plastik av denne.

Några sidor ger oss Räsänsens levnad och karriär i kronologisk ordning, ett annat de präglinganstalter och gjuterier som framställt medaljerna (båda av Hackl och Klose); av de förra dominerar AB Sporrang, som från 1972 slagit 66 stycken, på senare år i sin finska fabrik i Ekenäs; därefter Kultatelliosuus Oy, som producerade många innan Sporrongs "fångade upp" konstnären. Observera att alla medaljers alla sidor är avbildade i färg, vartill kommer många andra välvalda illustrationer.

Det är inte bara genom sin plastiska och infallsrika framställningskonst som Räsänen intar en så betydande plats bland de moderna medaljkonstnärerna utan också genom sina delbara medaljer, som redan antytts ovan. Den första kom redan 1970 (nr 33) och slogs av Kultatelliosuus för de

finska guldsmedernas förbund. Sedan följde den mycket uppmärksammade till FN:s miljökonferens i Stockholm 1972 (nr 37, se även *NNUM* 1972:5, *Münzen Revue* 1972:4 med flera), slagen hos Sporrongs. (Dess åtsida pryder katalogens främre omslag, en annan, nr 41 B, från 1969 dess baksida.) Här ser man själva grundidén och förstår också varför präglingen bjöd på svårigheter för tillverkaren. En sådan medalj i två delar får ju fyra sidor och de inre måste modelleras så att de passar ihop.

I katalogen återfinns 27 medaljer som består av flera delar; redan Leonardo da Vinci 1974 (nr 63) består av tre och har alltså sex sidor. Raffinerat utförd är likaså medaljen över Michelangelo 1977 (nr 87), också den i tre delar och sex sidor, en med den nakne konstnären som i snörens leder påve, kejsare och furste dit han vill (man kan erinra sig hur Michelangelo kast-



Josef Hackl och Kauko Räsänen i München 10 november 2000.

FOTO ANNICA PANZER.



Den mycket uppmärksammande medaljen till FN:s miljökonferens i Stockholm 1972 av Kauko Räsänen. Diameter 52 mm. FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

ade gipsklumpar på påven när denne kom in i Sixtinska kapellet och störde honom i sitt svåra arbete med "Skapelsen"! En medalj har hela sex delar, Evangelisk-Lutherska kyrkan i Helsingfors (nr 71).

Vissa av medaljerna har förgyllda eller på annat sätt färgade sidor. Ganska få av dessa är över levande personer (inalles fyra).

Den nakna kvinnokroppen har alltid spelat en stor roll i Räsänsens medaljkonst. Den återfinns som "Moder Jord" på den tvådelade/fyr-sidiga medaljen över kung Gustav VI Adolfs 75-årsjubileum som arkeolog (nr 57, *NNUM* 1974:3 med flera ställen). Här är det hennes två bröst som representerar två gravhögar, den unge prinsens första utgrävning 1897 vid Libtomta nära Tullgarn. Recensenten avstår här från att berätta den anekdot som är knuten till medaljmodellerna. Om någon yngre läsare inte känner till den så kan hon/han höra av sig ...

Vår konstnär har som sagt en stor produktion bakom sig och den berör som redan antytts internationella, viktiga ämnen – Nobelpristagare (nr 64-69), internationella kvinnoåret

(nr 70, med sitt löstagbara foster), Solidarność och Lech Wałęsa (nr 100), Röda Korset och slaget vid Solferino (nr 112), Adam, Eva och syndafallet (nr 132, uppfyller alla anspråk på allmängiltighet), för att nämna några.

Man har mycket att hämta bland personmedaljerna – statsmän som marskalken av Finland, C.G. Mannerheim (nr 84), president Urho Kekkonen (nr 95), konstnärer, af-färsmän, numismatiker (där vi måste nämna två över vännen/samlaren Josef Hackl, nr 146 och 178, med och utan skägg, till sextio- respektive sjuttioårsdagarna), finska affärsmän och kulturpersonligheter men också svenska motiv som Vilhelm Moberg (nr 59), Sporrangchefen Georg Nyström (nr 91) och den nyligen avlidne förre chefen för Statens historiska museer, Ulf Erik Hagberg (nr 170).

"Upptäcktsresande" är en medaljserie där vi bland annat återfinner Sven Hedin (nr 45-54) och den Finlandsfödde Adolf Erik Nordenskjöld. Bland historiska motiv märks Gustav II Adolf (nr 101), som delar plats med Wallenstein. Den internationella federationen för medaljkonst, i vars utställningar han deltog alltsedan 1955, har också resulterat i en medalj (nr 148).

Säkert kommer många att tycka att recensenten borde ha nämnt ännu fler av Räsänsens mästerverk, men det hade kanske varit som att göra ännu ett register till boken – och det finns ju redan. Låt oss till sist tacka alla bakom denna förnämliga katalog och inte minst den oförglömlige konstnären själv.

LLt



Inbjudna gäster i Max-Joseph-Saal, Residenz München, vid invigningen av Kauko Räsänen-utställningen den 17 november 2011.

På främre raden ses från vänster Josef Hackl, Annika Panzer, Dietrich O. A. Klose, Hubertus von Pilgrim med maka samt dr. Ehling, Staatliche Münzsammlung München.

FOTO: NICOLAI KÄSTNER.

ÄLVSBORGS LÖSEN – en trist miljonaffär och stress i Söderköping

”ÄLVSBORGS LÖSEN” är ett begrepp som många har hört talas om, men få vet vad saken gällde. Det är benämningen på de lösensummor som Sverige enligt frederna med Danmark 1570 och 1613 skulle betala för att återfå rikets enda hamnstad vid Västerhavet. Under nordiska sjuårskriget (1563-1570) erövrade danskarna Älvsborg redan under första krigsåret. Enligt Stettinfreden 1570 skulle Älvsborgs lösen belöpa sig till 150 000 daler att erläggas under tre år.

Älvsborgs lösen enligt Knäredsfreden innebar att Sverige till Danmark skulle betala *en miljon riksdaler*. Denna enorma summa skulle erläggas inom sex år och i fyra terminer. Intill betalning skett skulle Älvsborg och kringliggande härader i Västergötland stanna kvar som en pant i dansk ägo. Senast 1619 skulle lösensumman vara betald. Det trista var att danskarna krävde betalning i riktiga mynt, särskilt då speciedalrar av kontinentalt snitt. Det gällde för Sverige att både skaffa fram råämne till myntindustrin och nya mynt.

Bordssilver och sparskedar

Danskarnas krav innebar en landsomfattande beskattning. Antingen det berodde på nationellt patos eller rädsla för kungens fogdar skyndade sig adel och borgare att skänka dyrbarheter, bordssilver och mycket annat som bidrag till Älvsborgs lösen och bönderna i stugorna plockade fram sina sparskedar.

Offervilligheten var stor den gången. Flertalet människor i landet var tämligen fattiga. Under den äldre Vasatiden, då landets befolkning fortfarande till 95 procent bestod av bönder och daglönare, var reda pengar en sällsynthet. Behovet var kanske inte heller så stort. Mynt kom till användning till exempel när man vid Tomas-

mäss (21 december) skulle betala skatt till fogden eller till adelsmannen. Det kunde röra sig om 2-6 öre per år. För övrigt klarade man sina inbördes transaktioner genom naturhushållning. Man bytte helt enkelt vara mot vara och tjänst mot tjänst.

Kalmarkriget

Det gällde att snabbt få igång en mer omfattande mynttillverkning i landet. Men det fanns även andra frågor som behövde pengar, som till exempel det så kallade Kalmarkriget. Detta krig bröt ut vid skördetiden 1611. För att kunna bedriva effektiva krigsoperationer krävdes pengar från flera håll. Bland annat skulle hertig Johan av Östergötland betala delar av dessa kostnader. Han styrde sitt län som dess faktiska regent (1606-1618) – utom i frågor som rörde utlandet, där han var underställd sin farbror Karl IX. Men han ägde rätten att slå mynt. Detta var en rättighet som han dittills inte utnyttjat.

Kriget gjorde dock att saken kom i ett annat läge. De svenska krigsoperationerna leddes av Karl IX och kronprins Gustav Adolf. På hösten 1611 avled kungen. Den nye kungen, Gustav II Adolf, fick överta allt ansvar och det hade blivit extra viktigt med stöd från hertig Johan. Han utrustade omkring tusen man ryttare och knektar som sändes iväg till Småland. Soldaterna skulle avlönas dels in natura med bland annat kläder, dels med penningar som skulle utbetalas två gånger om året.

Furstligt myntverk

Kring Mickelsmäss på hösten (29 september) skulle den första utbetalningen göras. De pengar som skulle fram var cirka 4 000 daler. Det var definitivt mer än vad hertig Johan normalt kunde dra in genom de vanliga uppbörderna. Enda lösningen för her-



Ettöret med årtalet 1671 i stället för 1617 vittnar om brådska med myntningen i Söderköping. KMK.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND. SV/V.

tigen var att skriva till det Kungliga fältkansliet med en begäran att omgående få inrätta ett furstligt myntverk i Östergötland. Även kungen måste ha insett att frågan var viktig.

Redan efter en vecka hade hertig Johan fått tillstånd att prägla mynt av samma beskaffenhet som de kungliga mynten – på ena sidan av myntet skulle det finnas ett kungligt vapen.

Den rike Uthoff

Hertigens myntverk (till en början placerat i Vadstena slott) kom snabbt igång. De hade också turen att kunna knyta till sig en tysk myntmästare vid namn David Kohl som möjligen härstammade från Lübeck. Om detta myntverk har Björn Helmfrid skrivit en intressant artikel i Nordisk Numismatisk Årsskrift 1963. Helmfrid fick fram spännande brev mellan Kohl och en köpman från Norrköping vid namn Johan Uthoff.

Denne Uthoff och en del av hans kollegor lät mynta allt sitt silver vid myntverket i Vadstena. Brevväxlingen upphörde under en period och när den återupptogs år 1614 fanns myntmästaren David Kohl på ny ort, nämligen i Söderköping. Dit hade mynttillverkningen uppenbarligen flyttat. Möjligen hade den inflytelserike Uthoff påverkat flytten. Uthoff var mycket rik, han var överfogad över länets samtliga fogdar och myntverkets störste beställare. I praktiken var det han som styrde över myntverket.

Det låg i Johan Uthoffs intresse att myntverket flyttades närmare Norrköping. Att det blev Söderköping kan eventuellt bero på att guldsmedsämabetet i Söderköping skötte kontrollen av alla guld- och silverarbeten som utfördes i länet. Det gällde även kontrollen av mynten.

Stress och dråp

Myntverket i Söderköping anlades nära nuvarande Brunnssområdet (i Hagakvarteret nr 9). Från 1615 och några år framöver befann sig myntverket i omfattande verksamhet. Det som främst skapade den stora stressen var regeringens behov av silvermynt till Älvsborgs lösen. Alla jäktade och verksamheten var febril. Myntmästare och stampgravörer tvingades arbeta dag och natt och gesällerna slet som slavar. Ändå hann de inte med alla beställningar utan måste be myntverket i Stockholm om hjälp.

Stressen i Söderköping fick också konsekvenser som rörde myntverkets stampgravör, Hans Weiler. Denne Weiler var tysk och hade tidigare arbetat vid myntverken i Hamburg och i Köpenhamn. Han ansågs vara skicklig i sitt arbete men led av ett alltför hett humör. I ett utbrott av dåligt humör slog han ihjäl en svensk myntgesäll. Weiler togs om hand av magistraten i Söderköping.

Det fanns inga som helst tvivel om att han var skyldig till dråpet, men myntverket hade inte råd att mista en skicklig gravör. Tiden var dyrbar och mynten måste fram utan avbrott. Weiler dömdes för dråpet på gesällen men han beviljades att få gå fri eftersom myntningen inte fick störas.

Myntningen i Söderköping upphörde 1617. Myntverket upplöstes och gesällerna och lärlingarna skingrades. David Kohl befordrades till "riksgardien" i Stockholm.

Ian Wiséhn

Mer att läsa

Helmfrid, B.: Hertig Johans av Östergötland myntverk. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1963.

Rundberg, J.: Hertig Johans av Östergötland myntning 1612-1618. D-uppsats i arkeologi. 2001.

Stiernstedt, A. W.: Om myntorter, myntmästare och myntordningar i det nuvarande Sverige. *Numismatiska Meddelanden* I. Stockholm 1874.

Zakrisson, S.: Hertig Johan av Östergötland 1589-1618. *Göteborgs Numismatiska förenings Småskrifter* nr 28. 2010.



Karl XII. Avesta. 4 daler sm 1716 samt dess båda motstämplar.

FOTO: KMK. SV/V.

Ut ur garderoben Plåtmynt i trossbotten i Trosa

Snickarna Erik Gustavsson och Olof Lundqvist renoverade ett äldre envåningshus på Östra Långgatan 46 i Trosa den 2 april 1975. På vindsvåningen bröt de upp golvbräderna i en garderob – i dess trossbotten låg ett tungt plåtmynt! Först när dammet och förvåningen lagt sig insåg de att det var just sådant de hade funnit. För säkerhets skull tog de ändå ut föremålet i ljuset på gården för att studera det närmare. Där såg de årtalet 1716 och Karl XII:s monogram.

Husets ägare Marianne Lönnqvist kontaktade Riksantikvarieämbetet. Dagen därpå besöktes fyndplatsen av personal från Kungl. Myntkabinettet och Historiska museet. De undersökte trossbotten vidare men fann inga fler mynt. Det spännande fyndet tog de med sig för eventuell inlösen.

Det rörde sig om en 4-daler sm präglad för Karl XII i Avesta år 1716. Vikten är 2977 gram och måtten cirka 250 x 250 mm. På både fram- och baksida finns motstämplar från 1718.

Det uppstod ett visst problem vid tolkningen av 1942 års Fornminneslag. Enligt denna äger upphittaren fyndet men är skyldig att anmäla det för eventuell inlösen. Eller var det möjligen fastighetsägarens egendom i detta fall? Skulle upphittarna eller

fastighetsägaren ersättas? Vid fyndfördelningen den 28 april samma år – endast tre och en halv vecka efter fyndet – beslutades att upphittarna skulle erhålla en inlösensumma om 1 000 kronor att dela på. Fastighetsägaren var inte glad.

Myntet tillfördes Södermanlands museum i Nyköping. En avgjutning gjordes senare för att ställas ut i Trosa hembygdsförenings lokaler.

På 4-dalern ses två motstämplar: På framsidan en med Götalands vapen, lejon över strömmar i sköld, och årtalet 1718. De plåtmynt som undantogs från värdenedsättningen till två tredjedelar 1718 hade denna motstämpel. Undantagen gällde plåtmynt i kronans ägo eller i banker. På baksidan ses Svealandsvapnet med tre kronor. Denna stämpel återfinns på plåtmynt slagna efter 17 maj 1715.

Båda dessa stämplar tillsammans ingick i ett kontrollsystem och innebär att myntets angivna värde bestod och inte drabbats av vare sig värdenedsättning eller värdehöjning.

Varför gömdes ett stort och tungt plåtmynt så väl? Det har spekulerats i om det var ryssarnas härjningståg i Trosatrakten 1718. Men trossbotten? Kanske är det helt enkelt så att det rör sig om ett grundstensmynt av ovanligt tung valör.

MGL

Utställning

Sveriges nya sedlar

RIKSBANKENS UTSTÄLLNING *Sveriges nya sedlar* öppnade redan den 4 maj på Kungl. Myntkabinettet. Där kan man förstås se de vinnande förslagen men också alla andra bidrag i Riksbankens sedeldesign tävling. Konstnärernas förslag och beskrivningar finns med liksom juryns motiveringar. Utställningen står kvar under hösten 2012. Så skynda, det är sista chansen att se sedelförslagen.

Utställningen, som gjorts av Riksbanken, ger också en fördjupning i bakgrunden till Sveriges största sedelutbyte på 25 år: varför de gamla sedlarna och mynten byts ut; varför det tar så lång tid innan de nya sedlarna och mynten kommer ut; varför vi får två nya valörer samt vilka personerna på de nya sedlarna är.

Under våren 2011 utlyste Riksbanken en tävling i att utforma Sveriges nya sedlar. Tävlingsbidragen var anonyma för juryn och gick under egna benämningar. Ordförande för den sexhövda juryn var Peter Egarth. I april 2012 avslutades tävlingen och juryn utsåg *Göran Österlunds "Kulturesan"* till vinnare. Namnet syftar på en tänkt resa från Skåne till Lappland. Riksbanksfullmäktige beslutade att hans bidrag skulle vara den konstnärliga utgångspunkten för de nya sedlarna.

Göran Österlund är utbildad inom grafisk design och illustration på Konstfack. Han har dessutom en tvåårig utbildning för formgivare och gravörer av värdepapper i Konsthögskolans regi. Förutom sedlar har han bland mycket annat formgivit frimärken och fototapeter.

Har varit med förr

Göran Österlund var även med när den förra sedelserien togs fram och som inleddes med att den då nya sedelvalören på 500 kronor gavs ut 1985. Den gången fanns en sedelförslagskommitté som bildats 1982 med bland andra representanter för Tumba bruk och Riksbanken. En grupp gravörer och formgivare hos Tumba bruk



Grafiska formgivaren Göran Österlunds bidrag "Kulturesan" är den konstnärliga utgångspunkten för de nya sedlarna. FOTO: RIKSBANKEN.

lämnade förslag. Och det var Göran Österlunds skisser som väckte störst intresse. Men bakom resultatet av de slutgiltiga sedlarnas formgivning stod flera konstnärer. Om detta kan man läsa i Ulla Ehrensvalds utmärkta och utförliga artikel i SNT 1985:6.

UNDER 2012 ÄMNAR RIKSBANKEN ta fram en tidplan för hur introduktionen av de nya sedlarna och mynten ska gå till. Sedlarna kommer troligen ut först 2015, mynten något år senare.

MGL

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07

Öppet: måndag-torsdag 11-13

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Arsenalsgatan 6 • Box 7377 • 103 91 Stockholm
Tel. 08-611 01 10 • Fax 08-611 32 95



Sveriges nya mynt beräknas komma ut i oktober 2016. Konstnär: Ernst Nordin. FOTO: RIKSBANKEN.

Nya mynt



Ernst Nordin i sin ateljé 2002.
Ur KMK:s utställningskatalog 2003.
FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

Sol, vind och vatten – av Ernst Nordin

MYNT- OCH MEDALKONSTNÄREN Ernst Nordins förslag till vår nya myntserie vann riksbanksfullmäktiges gillande. Sol, vind och vatten strålar samman över hela serien. Enkronan bär solens strålar, tvåkronan vindens virvlar och femkronan havets vågor. I god tradition visas på åtsidorna kungens porträtt, framsidorna vårt välkända trekronorsvapen samt valören. Motiveringen är följande:

Förslaget utgör en väl sammanhållen myntserie och formgivningen håller hög konstnärlig kvalitet med utpräglad grafisk karaktär. Symbolerna på mynten är föredömligt utformade. Temat "Sol, vind och vatten" utgör ett lämpligt och välfunnet tema som komplement till seriens huvudtema "Sveriges statschef". Helhetsintrycket är en vacker och användarvänlig myntserie som bygger på en väl av-

vägd balans mellan nyskapande och svensk mynttradition.

De nya mynten blir mindre och lättare än dagens mynt. De lägre valörerna kommer att vara kopparfärgade, de båda högre får samma gulfärg som dagens "guldpeng". För att undvika nickel avstår man helt från silverfärgade mynt.

År 2003 visade Kungl. Myntkabinettet en utställning över Ernst Nordin som konstnär; hans skulpturer, medaljer och mynt genom åren. Den välgjorda utställningskatalogen, som kort och gott heter *Ernst Nordin*, med ett stort bildmaterial finns fortfarande till försäljning i museets butik.

De nya mynten visas tillsammans med sedelförslagen i Riksbankens utställning på Kungl. Myntkabinettet.

MLG

Myntklubben Skilling Banco

Linköping

8/11 Tema: Sedlar.
Skilling Bancos medlemmar berättar om sitt samlande.

6/12 Tema: Besittningsmynt.
Diskussionsafton.

Tag med något numismatiskt objekt som du vill ta upp till diskussion eller har något att berätta om.

Efter mötet åter vi julbord.

www.mksb.se

Bli medlem i
**SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN**

Arsavgiften är 250 kr.
Som medlem får Du **SNT**
automatiskt!

Du kan också prenumerera på **SNT**
för endast 200 kr per år.
www.numismatik.se

Kungl. Myntkabinettet



har goda
konferensmöjligheter

kontakta:
konferens.butik@myntkabinettet.se

Slottsbacken 6
Gamla Stan – Stockholm
Tel.: 08-5195 5304

Litteratur till försäljning hos Svenska Numismatiska Föreningen



Numismatiska Meddelanden (NM)

Numismatiska Meddelanden XXX. 1965. 30 kr (40 kr) *

Ehrens-värd, U.: *Medaljgravören Erik Lindberg 1873–1966*. NM XXXII:1. 1974. Hft. 100 kr (135 kr)

Dito. Inb. 125 kr (170 kr)

Dito. NM XXXII:2. 1988. Inb. 250 kr (300 kr)

Numismatiska Meddelanden XXXIII (Tillägnad Bengt Thordeman). 1983. 100 kr (150 kr)

Numismatiska Meddelanden XXXIV. 1983. 100 kr (150 kr)

Studies in Late Anglo-Saxon Coinage. NM XXXV. 1990. 150 kr (225 kr)

Nathorst-Böös, E. & Wiséhn, I.: *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet*. NM XXXVI. 1987. 145 kr (190 kr)

Festskrift till Lars O. Lagerqvist. NM XXXVII. 1989. 50 kr (50 kr)

Florilegium Numismaticum. Studia in honorem U. Westermarck edita. NM XXXVIII. 1992. 75 kr (75 kr)

Tingström, B.: *Avesta Myntmuseum*. NM XXXIX. 1995. 200 kr (250 kr)

Nulla dies sine linea. Festskrift till Ian Wiséhn. NM XLI. 2001. 200 kr (200 kr)

Hesse, B-O.: *Svensk Numismatisk Bibliografi intill år 1903*. NM XLII. 2004. 160 kr (160 kr)

Smärre skrifter

Gamby, E.: *Bland numismatiker. Minnen från 1920-, 1930- och 1940-talen*. Smärre skrifter 3. 1984. 25 kr (25 kr)

Wallén, L.: *Riksgälden. Den svenska statsskulden 1697–1834*. Smärre skrifter 4. 1985. 25 kr (35 kr)

Widell, M.: *Militärpolletter*. Smärre skrifter 7. 1998. 100 kr (100 kr)

Lars O. Lagerqvists medaljfond. Smärre skrifter 9. 1999. 100 kr (100 kr)

Carl Snoilsky. *Skalden som samlade mynt och böcker*. Smärre skrifter 10. 2004. 50 kr (50 kr)

Törngren, S.: *Mitt liv i numismatikens underbara värld*. Smärre skrifter 13. 2010. 150 kr (150 kr)

Andra utgåvor

Lagerqvist, L. O., Hirsch, H., Nordlind, U.: *Sveriges och dess forna besittningars guldmynt och riksdaler från Gustav I till Carl XVI Gustaf. Samling Julius Hagander*. 1996. 650 kr (850 kr)

Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Kristoffer av Bayern till Sten Sture den äldre, ca 1440 till 1470-talets slut. En stampstudie*. 2005. 250 kr (350 kr)

Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Albrekt av Mecklenburg (1364–1389). En stampstudie*. 2011. 250 kr (350 kr)

Svensson, R.: *Renovatio Moneta. Brakteater och myntningspolitik i högmedeltidens Europa*. 2012. 250 kr (350 kr)

Den Svenska Mynthistorien. Frihetstiden och den gustavianska perioden 1719–1818. 2007. 315 kr (350 kr)

Malmer, B.: *Den Svenska Mynthistorien. Vikingatiden ca 995–1030*. 2010. 350 kr (395 kr)

Larson, P. (red.): *Numismatiska axplock. En jubileumsbok*. Myntklubben Skilling Banco 1969–2009. 150 kr

Larson, P.: *Ryska droppar. Den ryska myntningen 1350–1700*. Kungl. Myntkabinettet. 2006. 50 kr

Talvio, T.: *Förteckning över Antellska myntsamlingens svenska mynt. Kristina och Karl X Gustav 1632–1660*. 2009. 500 kr

Myrberg, N.: *Gotlands tidigaste myntning, ca 1140–1220*. 2008. 200 kr

Ekström, C. m.fl. (red.): *Samlad Glädje 2009*. Numismatiska klubben i Uppsala 1969–2009. 200 kr

Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT)

Kompletta årgångar SNT 1994–2009. 100 kr/årgång; SNT 2010, 7 nummer. 50 kr

Register

Wiséhn, E.: *SNT. Register 1972–1982*. 1986. 45 kr

Wilén, A.: *SNT. Register 1983–1992*. 1994. 45 kr

Golabiewski, D.: *SNT. Register 1993–2002. Ämnes-, titel- och författarregister för hela perioden*. 2004. 50 kr (75 kr)

Holmberg, K. (red.): *Register över Numismatiska Meddelanden I–XL. Utgivna av SNF 1874–1995*. 1998. 50 kr (75 kr)

* Pris inom parentes gäller icke medlemmar i SNF. Ev. emballage och porto tillkommer.

Böckerna säljs direkt hos Svenska Numismatiska Föreningen på Banérgatan 17

För öppettider se redaktionsrutan i SNT

Böckerna kan också beställas

Tel.: 08-667 07 71

E-post: info@numismatik.se

TILLBEHÖR FÖR MYNT, FRIMÄRKEN OCH VYKORT

till lågpris

HF FRIMÄRKEN

Lurendalsvägen 7, 439 62 Frillesås

Tel. 0340-65 04 57

www.hffrimarken.com • info@hffrimarken.com

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96



Box 19 507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmarken, medaljer*

Öppet: vardagar 11-17, fredag 11-15



SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av för närvarande 20 mynthandlare i flera olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

ANTIKBODEN

Kanikgatan 3
222 29 LUND
Tel. 046-12 99 00
per_flodberg@hotmail.com

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031-13 94 84
besour@telia.com – www.besour.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 GRÖDINGE
Tel. 08-732 66 86, 070 212 64 55
christian.hamrin@telia.com

H & J:S NUMISMATIK HB

Jimmy Häggqvist
Box 43
310 20 Knäred
jimmy@collectia.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73
lennart@mynt.nu – www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14
Box 98
503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69
siv-gunnar@swipnet.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
370 24 NÄTRABY
Tel. 0455-155 99

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25
corona-coin@swipnet.se
http://home.swipnet.se/corona_coin

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96, Box 19 507
104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46,
Box 5132
102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, fax 08-661 62 13
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NUMIKON

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 GÖTEBORG
Tel. 031-20 81 11
ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Farinvägen 8
245 33 STAFFANSTORP
Tel./fax 046-25 21 19
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30
Box 1320
251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28
pedersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6
Box 16 390
103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, fax 08-411 52 23
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 GÖTEBORG
Tel./fax 031-13 50 88
skarabe@telia.com
www.skarabe.eu

STRANDBERGS MYNTHANDEL & AKTIESAMLAREN AB

Arsenalsgatan 6
Box 7377
103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, 611 58 20
Fax 08-611 32 95
info@aktiesamlaren-bjb.se
www.aktiesamlaren.se
www.strandbergs-mynt.se

TAMCO NUMISMATICS

Box 6235
102 35 STOCKHOLM
Tel. 070 631 58 09
tamco.num@telia.com

TICALEN MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11
ticalen@gmail.com

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Vasagatan 42
Box 490
101 29 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08-732 66 86 • 070 212 64 55

www.mynt.nu/smf/

AURUM AUKTIONER AB

stockholm

Myntauktioner i Stockholm

Inlämning pågår!



*Vi söker alltid kvalitetsmynt, sedlar,
medaljer, polletter, ordnar..*

Tel. 08-660 20 70, vard. 9-13, info@aurumauktioner.se

www.aurumauktioner.se



Skarabé Mynt & Guld AB

köper och säljer

MYNT, SEDLAR
och MEDALJER

Föremål från antiken



Västra Hamngatan 6

411 17 Göteborg

Tel. 031 - 135 088

skarabe@telia.com - www.skarabe.eu

Öppet: Vardagar 10-18



Ny bok utgiven av Svenska Numismatiska Föreningen!

Roger Svensson är
docent i national-
ekonomi verksam
vid Institutet för
Näringslivsforskning.

I boken — delvis en
kunskapssamman-
ställning om vad

andra forskare kommit fram till — framlägger författaren en egen ekonomisk teori om tidsbegränsade mynt och medeltida brakteater.

286 sidor + myntplanscher

ISBN 978-91-979427-1-3

Pris:

250 kronor (medlemmar i SNF)

350 kronor (icke medlemmar)

Ev. porto tillkommer

Boken kan köpas i SNF:s kansli på Banérgatan

Öppettider: se SNF:s redaktionsruta.

Myntauktion

1 december 2012



Auktionen innehåller bl a:

Samling privatbankssedlar

Norge. 2 skilling 1836. XR

1/6 öre SM 1673 på fyrkantig plants

Svenska och utländska medaljer

Frimärkshuset

Skandinavisk Filateli AB

Humlegårdsgatan 13 Telefon 08-661 74 50

114 46 STOCKHOLM Telefax 08-662 82 46

E-post: info@frimarkshuset.se

www.frimarkshuset.se

MYNTAUKTION

i Stockholm lördag 10 november 2012

Ett axplock redan inlämnade mynt och medaljer:



1½ mark
1562



2 öre på 1 öre
1575
Off.s + 1 ex



1 öre
1626 på 1625



Kröningen 1650
Medalj i 7 dukaters vikt
Ex. Bonde



Poland
Wladyslaw IV Vasa
Medallic 6 ducat



Bättre mynt och hela samlingar mottages till kommande myntauktion.

Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

Vid större inlämning kan villkoren skräddarsys.

Vi köper även guld och silver kontant!

MYNTKOMPANIET



Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: coins@philea.se
www.myntkompaniet.se



MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

INLÄMNING PÅGÅR!

Vi tar nu emot material till auktion 8, vilken avhålls andra helgen i mars 2013. Kontakta snarast Dan Carlberg på telefon 08-410 465 65 om Du har kvalitetsobjekt som Du funderar på att sälja.

Ett smakprov på några till vårens auktion redan inlämnade objekt:



När Du säljer genom oss får Du Dina objekt presenterade i en katalog som håller auktionsmarknadens högsta standard och som distribueras till de allra mest köpstarka kunderna.

Vi utlovar ett seriöst bemötande och förmånliga villkor - kontakta därför alltid oss för en diskussion inför försäljning.

Myntauktioner i Sverige AB

Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm

E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 08-410 465 65

www.myntauktioner.se